

Starkare skolspråk – bättre lärande

Den 13. Nordiske Læreruddannelseskongres
Sprog og didaktik i alle fag

Anna Slotte-Lüttge
Universitetslektor, docent
Helsingfors universitet
anna.slotte-luttge@helsinki.fi

Språk och skolor i Finland

Två officiella språk

- finska 90 %
- svenska 5,4 %
- stora regionala skillnader

Parallellt skolsystem

- finskspråkiga och svenskspråkiga skolor

Svenskspråkiga skolor i Finland

- Elevernas språkbakgrund, åk 1–6
 - 51 % enspråkigt svenska hem
 - 40 % från svensk-finsk tvåspråkiga hem
 - 5,7 % från hem med annan språklig bakgrund
 - 3,6 % enspråkigt finska hem

Utbildningsstyrelsen 2014

- finska dominerande i samhället
- **språkmedveten undervisning i alla ämnen**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Skolspråk (2010-2012)

Syfte

- att tillsammans med skolor utveckla beredskap att stödja elever med sikte på jämlika utbildningsmöjligheter för alla, oberoende av språklig bakgrund
- skolorna: jobba fram skolvisa språkstrategier; modeller för hur man kan jobba medvetet och ämnesövergripande för att stärka språket

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

6

FRÄSA OCH BRYNA

01 **Lärare:** å tomatsåsen gör man så att man hackar lök
 02 (.) å vitlök (.) å va betyder när de står
 03 där eh- när det står att man ska fräsa den
 04 här löken (.) va betyder de när man ska
 05 fräsa nånting? (.) fräsa (.) Bastian?
 06 **Bastian:** att de kommer så där (.) färg(glad) på
 07 **Lärare:** va sa du att?
 08 **Bastian:** de kommer att vara färg där på den där
 09 **Lärare:** nä-ä (.) va kallas de när nånting ska få
 10 färg?
 11 **Johan:** man färgar de
 12 **Lärare:** va kallas de?
 13 **Tomas:** ((ohörbart))
 14 **Lärare:** Maria?
 15 **Maria:** bryner
 16 **Lärare:** man bryner (.) man bryner så får den färg
 17 och (.) va e då fräsa
 18 **Sara:** att få den ((ohörbart))
 19 **Lärare:** just de (.) den ska inte få färg (.)
 20 alltså man sätter olja i en kastrull å
 21 väntar tills den där oljan blir lite varm
 22 sätter i den där löken å så ska de fräsa
 23 alltså de får inte färg (.) bryna å steka
 24 så får de färg å de gör man i stekpanna de
 25 här gör man i kastrull

Slotte-Lüttje & Forsman 2013, 18

7

ÄMNET

+

SPRÅKET

=

SANT!

Cummins 2000; Gibbons 2006; 2010; Hajer & Meestringa 2010

8

Språket finns med i allt som görs i skolan:
bygg upp den medvetenheten och utnyttja
den systematiskt för att bygga för maximalt
lärande!

9

Var uppmärksam på skillnaden
mellan ett *vardagsspråk* och ett
skolrelaterat språk (academic
language)

10

ALLMOGEN

01 **Lärare:** Gustav Vasa far upp till Dalarna för att
 02 <mana allmogen> till uppror (.) nu har jag
 03 använt lite såna här gamla fina ord som man
 04 kan liksom lite (.) låta lite rulla i
 05 munnen där (.) att mana nån att göra
 06 nånting va gör man då?
 07 Siiri: man uppmanar

08 **Lärare:** upp-manar. just de man får nån att liksom...
 09 ma-man intalar nu nånting att dom ska göra
 10 nånting (.) göra på ett visst sätt (.) va
 11 e allmogen då?
 12 **Lärare:** (.) gammalt fint [ord
 13 **Vilma:** [att man är mogen?
 14 **Lärare:** att man e mogen (.) ja-a
 15 **Sampo:** att man e...
 16 **Lärare:** har Nea nån tanke?
 17 **Nea:** e de liksom (.) folke som bodde i de där
 18 lande?
 19 **Lärare:** ja (.) ida sku vi säga folket (.) uppmanar
 20 folket (.) va menar man me folke då? (.)
 21 menar man adelsmän å prinsessor? n[ä
 22 **Sampo:** [nä
 23 **Lärare:** man menar vanliga människor (.) eller hur?
 24 (.) alla (.) allmogen (.) alla alla
 25 möjliga (.) mixed (.) mixed ryhmä
 blandad grupp

mana allmogen
till uppror

Slotte-Lüttge &
Forsman 2013, 36–37

11

ELEMENTÄRA

01 **Lärare:** men (.) de va en kringresande lärare som
 02 som undervisa barn om dom mest elementära
 03 grundläggande sakerna (3.0) å dom fick
 04 lära sig läsa å skriva

Slotte-Lüttge &
Forsman 2013, 34

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

12

SKAPA
UTRYMME FÖR
ELEVERNA
ATT ANVÄNDA
SKOLSPRÅKET

a
rå-

 HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

13

Låt eleverna göra jobbet

- Eleverna kan leda receptgenomgången
 - större ansvar (ämnesmässigt och språkligt)
 - receptgrupper
 - presentera och förklara recepten
 - namnge redskap och ingredienser
- stöd behövs

14

I vilken ordning behöver sakerna göras?

Dela upp instruktionerna i olika moment, speciellt om receptet i sig inte innehåller tydliga steg!

Lägg märke till vilka ord som behöver förklaras. Förstår du allt själv? Tror du något behöver diskuteras (t.ex. svälla; rensa; knåda)?

Hur skulle du själv vilja att någon annan förklarar ett recept för dig om du inte har receptet framför dig (t.ex. med pauser så du hinner fråga)?

Planera in pauser där du kan fråga dina klasskompisar och på så sätt kolla att de har hängtt med!

Planera frågor som du ställer dem!

Finns det mera skrivet om detta i boken? Kanske du kan ta stöd av någon bild eller utvidgad text om ditt område?

Slotte-Lüttge & Forsman 2013, 98

15

Ge utrymme för interaktion: låt eleverna göra mer än bara lyssna så lär de sig bättre!
Bygg upp lektionspass/aktiviteter som gör det möjligt för att eleverna att använda och befästa det skolrelaterade språket.

16

Uppåtgående spiral

 HELSINGIN YLIOPISTO
 HELSINGFORS UNIVERSITET
 UNIVERSITY OF HELSINKI

Slotte-Lüttge &
 Forsman 2013, 21
 (se också Hajer &
 Meestringa 2010, s. 26)

17

Exempel: Essäsvar i historia

Förväntningar på att eleverna använder

- **ämnesspecifika** ord
 - lantdag, rödgardister, senat
- ord som uttrycker **orsakssamband**
 - ledde till, eftersom, gav upphov till
- logisk struktur
 - bakgrundsfaktorer, centrala händelser, sammanfattande avslutning

18

Ställ krav på elevernas språkanvändning, men ge också stöd så att språket kan utvecklas

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

19

Det här läste jag om

Det här förstod jag inte

Sammanfatta i en mening det du läste om

Betydelsen av de knepiga orden

Det här vill jag minnas

Hemstudier Bilagga 1

Det här läste jag om:

Det här förstod jag inte:

Sammanfatta i en mening det du läste om:

Knepiga ord:

Gruppdiskussion

Betydelsen av de knepiga orden:

Det här vill jag minnas:

15

Skolspråk

**STRÖM-
ALSTRANDE**

Slotte-Lüttge
& Forsman
2013, 237

- ✓ utsätts för
- ✓ förebyggande (korrosionsförebyggande)
- ✓ benägen (korrosionsbenägen)
- ✓ förfarandet
- ✓ utgångsämnet
- ✓ stålstomme
- ✓ stålskrov
- ✓ porös
- ✓ flagande

*Det är ingen idé att gå genom massa saker om ingen förstår.
Men att här så tar språket så pass stor del och jag tycker det
är helt okej bara man vänjer sig vid tanken, eftersom jag
vill att de får ut maximalt av det som vi hunnit gå igenom.*

LÄRARINTERVJU

Slotte-Lüttge &
Forsman 2013, 15

Bekräfta alla elevers språkkunskap och identitet (också när det gäller dialekt!), utan att ge avkall på att konsekvent stödja utvecklingen av skolspråket.

SON PÅ BOSNISK

- 01 Lärare: men va nu liite smarta
02 Edvard: huoneisiin
till rummet
03 Lärare: där sätter vi siin (.) å de bara på grund av
04 att vi har har de där i i ental
05 Lärare: s(iin (va)
06 Niki: [siin
07 Melvin: siin betyd- he betyder son på bosnisk
08 Lärare: gör de de?
09 Melvin: siin
10 Lärare: siin me två ii då eller?
11 Melvin: nåå
12 Lärare: man stavar de me [ett men man säger [siin
13 Melvin: [jää [jää
14 Mirna: [ja [ja
15 Lärare: å de betyder en [son
16 Mirna: [jää
17 Lärare: som poika alltså en (.) okej mm (.) tää on
pojke de här e
18 tältavaa porukkaa osaa paljon kieliä (.) ja
ett skickligt gäng som kan många språk å

“betyd- he
betyder son på
bosnisk”

Slotte-Lüttge & Forsman
2013, 114–115

Språkinriktad undervisning - stöder **språkutveckling & lärande**

- var medveten om skillnaden mellan ett **vardagsspråk** och ett **skolrelaterat språk** (academic language) och stöd eleverna i utvecklingen av det skolrelaterade språket
- ge eleverna utrymme och stöd för att vara **språkligt aktiva** på varierande sätt
- **ställ krav** på språkanvändning men ge också stöd
- **bekräfta** alla elevers språkliga identitet

**Alla elever ska ha rätt till jämlika
utbildningsmöjligheter, oberoende av
språklig bakgrund**

26

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Skolspråk (2010-2012)

Skolspråk

Syfte

- att tillsammans med skolor utveckla beredskap att stödja elever med sikte på jämlika utbildningsmöjligheter för alla, oberoende av språklig bakgrund.

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Åbo Akademi

27

Kartläggning, språkmiljön i fyra pilotskolor

- dokumentgranskning
- observation, åk 7–9
- intervjuer (lärar- och elevgrupper)
- videoinspelningar, åk 8

Kontaktpersoner i varje skola

- håller kontakt med projektledarna
- ansvarar för att arbetet på skolan framskrider och dokumenteras

Forskningsgrupp Åbo Akademi & Helsingfors universitet

Anna Slotte-Lüttge, ÅA/HU
Liselott Forsman, ÅA
Ida Hummelstedt-Djedou, HU
Michaela Pörn, ÅA
Fredrik Rusk, ÅA
Fritjof Sahlström, HU

Forskar-lärarsamarbete

Skolspråk

Kartläggning av språkmiljön i projektskolorna	2010 – 2011
Analys av kartläggningen	2010 – 2011
Presentation: Skolans språkmiljö	
Utveckling av språkstrategier i skolorna	2011 – 2012
Gemensamt utvecklingsseminarium för skolorna	vår 2012
Skolorna: sammanställning av egna språkstrategier	vår 2012
Riktad extra fortbildning, mindre grupp lärare	höst 2012
Utarbetande av handboken	2013
Fortbildningar, presentationer, paneldiskussioner (lärare, rektorer, utbildningsanordnare, beslutsfattare...)	
Forskningspresentationer	
Artiklar	

Språkinriktat arbete på olika nivåer

- ✓ övergripande strategier/
överenskommelser för hela skolan
- ✓ samarbete inom ämnen/integrering
- ✓ i egen undervisning/eget omr

- Ju fler nivåer vi arbetar på desto
- bättre förankring & effekt

31

Ingen kan göra allt,
men alla kan göra något.

Slotte-Lüttge, Anna &
Forsman, Liselott. (2013).
Skolspråk och lärande.
Helsingfors:
Utbildningsstyrelsen

[http://www.oph.fi/
publikationer/2013/
skolsprak_och_larande](http://www.oph.fi/publikationer/2013/skolsprak_och_larande)
www.skolsprak.fi

Anna Slotte-Lüttge
anna.slotte-luttge@helsinki.fi
+358 50-3185498
[https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/en/
person/aslott](https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/en/person/aslott)

Referenser

- Axelsson, M. & Magnusson, U. (2012). Forskning om flerspråkighet och kunskapsutveckling under skolåren. I: K. Hyltenstam, M. Axelsson & I. Lindberg (red.) (2012) *Flerspråkighet – en forskningsöversikt. Vetenskapsrådets rapportserie, 5/2012.* (s. 247–353). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Bailey, A.L., Butler, F.A.LaFramenta, C. & Ong. C. (2004). *Towards the Characterization of Academic Language in Upper Elementary Science Classrooms*
CSE Report 621. Los Angeles: University of California.
- Cummins, J. (2000). *Language, Power and Pedagogy. Bilingual Children in Crossfire.* Frankfurt: Multilingual Matters Ltd.
- Fürstenau, S. & Lange, I. (2011). *Teaching Academic Language in Urban Multilingual Classrooms. A videotape classroom study in successful inner city schools.* Paper presented, Berlin, ECER, Sept. 2011.
- Gibbons, P. (2006). *Stärk språket, stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet.* Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Gibbons, P. (2010). *Lyft språket. Lyft tänkandet. Språk och lärande.* Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Hajer, M. & Meestringa, T. (2010). *Språkinriktad undervisning – en handbok.* Stockholm: Hallgren & Fallgren.

- Juvonen, P. (Ed.). *Språk och lärande. Language and learning. Rapport från ASLA:s höstsymposium, Stockholm 7-8 november 2008.*
- Lindberg, I. (2008). *Conceptualizing, school-related, academic language – theoretical and empirical approaches. I P. Juvonen (Ed.) Språk och lärande. Language and learning. Rapport från ASLA:s höstsymposium, Stockholm 7-8 november 2008.*
- Sahlström, F., Forsman, L., Hummelstedt-Djedou, I., Pörn, M., Rusk, F. & Slotte-Lüttge, A. (2013). *Språk och identitet i undervisningen – Inga konstigheter.* Stockholm: Liber.
- Slotte-Lüttge, A. (2005). Ja vet int va de heter på svenska: Interaktion mellan tvåspråkiga elever och deras lärare i en enspråkig klassrumsdiskurs. Åbo: Åbo Akademi (doktorsavhandling). Tillgänglig: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/4131/TMP.objres.40.pdf?>
- Slotte-Lüttge & Forsman: (2013). *Skolspråk och lärande.* Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. http://www.ophfi/publikationer/2013/skolsprak_och_larande
- Westerholm, A., Lindberg, M. & Oker-Blom, G. (2014). *Elevernas språkliga bakgrund år 2013.* Finlandssvensk grundskolkonferens, 3–4 april 2014. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Slotte-Lüttge & Forsman: (2013). *Skolspråk och lärande.* Helsingfors: Utbildningsstyrelsen http://www.ophfi/publikationer/2013/skolsprak_och_larande

Fritjof Sahlström, Liselott Forsman, Ida Hummelstedt-Djedou, Michaela Pörn, Fredrik Rusk, Anna Slotte-Lüttge (2013). *Språk och identitet i undervisningen – Inga konstigheter.* Stockholm: Liber.

